

HANDLEIDING

ROUWKUBUS

HULPMIDDEL BIJ OMGAAN MET ROUW EN VERLIES

Amerpoort

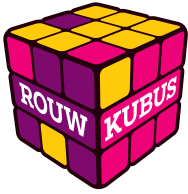

INLEIDING

Dit is de handleiding bij de Rouwkubus, een hulpmiddel bij het omgaan met rouw en verlies. De Rouwkubus is het resultaat van een onderzoek dat in 2017 en 2018 bij Amerpoort en Sherpa heeft plaatsgevonden. Hij is gemaakt voor cliënten, familieleden en begeleiders die met elkaar in gesprek willen over rouw en verlies. Je kunt de kubus in een gesprek met twee personen gebruiken, bijvoorbeeld in een begeleidingsgesprek. Ook kun je de kubus inzetten bij een teamvergadering.

In deze handleiding staat de uitleg bij de Rouwkubus. De uitleg heeft een aantal bijlagen die behulpzaam kunnen zijn bij het gebruik van de kubus.

De Rouwkubus is te bestellen via www.senso-care.nl/rouwkubus

UITLEG BIJ DE ROUWKUBUS

Wat is rouw en verlies?

Iedereen maakt in zijn leven verlies mee. Bij verlies kun je denken aan overlijden, maar ook aan verhuizen, een relatie die stuk gaat of ouder worden. Cliënten hebben te maken met groepswisselingen of begeleiders die vertrekken. Ook kunnen cliënten zich 'anders' voelen en dit als een verlies ervaren. Familieleden en begeleiders hebben te maken met cliënten die overlijden of veranderingen op een groep. Rouw is het omgaan met verlies. Je moet je aanpassen aan een nieuwe situatie. Dit proces is voor ieder persoon verschillend. Het is belangrijk dat je herkent wat voor jezelf en voor een ander een verlies is. Door rouw te zien en er aandacht aan te geven kan je jezelf en anderen ondersteunen bij het omgaan met verlies.

Wat is de Rouwkubus?

De Rouwkubus is een dobbelsteen met gekleurde kanten. Op elke kant van de kubus staat een woord waar vragen bij horen. Deze woorden en vragen kan je vinden op pagina 5. De Rouwkubus is een hulpmiddel om te praten over rouw en verlies. Hij kan helpen om er achter te komen wat jij zelf of iemand anders nodig heeft. De Rouwkubus lijkt net als een Rubik's kubus op een puzzel. Hij ziet er zo uit omdat rouw kan voelen als een puzzel: hoe los ik dit op? De Rouwkubus is een puzzel die niet opgelost hoeft te worden. Het helpt juist als rouw er gewoon mag zijn. Door de rouw en het verlies van alle kanten te bekijken voelt iemand zich gehoord en gezien.

Voor wie is de Rouwkubus?

De Rouwkubus is voor cliënten, familieleden en begeleiders die willen praten over rouw en verlies. De kubus kan worden gebruikt om te praten over rouw bij een ander. Maar hij kan ook worden gebruikt om te kijken naar wie jij zelf bent. Als je een ander wilt helpen is het goed dat je hierbij stil staat. Jouw achtergrond heeft invloed op de dingen die jij zegt en doet. Je eigen ervaring kan je helpen om een ander beter te begrijpen. Maar het kan er ook voor zorgen dat je dingen over het hoofd ziet.

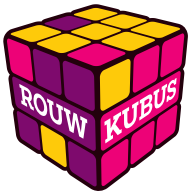
Omdat rouw zo persoonlijk is vind je het misschien wel onprettig om hier met anderen over te praten. Je hoeft bij het bespreken van de Rouwkubus niet alles te delen als je dat niet wilt. Wel is het goed dat je je hier bewust van bent. Als je begeleider of een familielid bent en je vindt rouw een ongemakkelijk onderwerp, lukt het je misschien niet om er voor de cliënt te zijn. Met elkaar kan dan worden bekeken wie het op dat moment wel kan. Als cliënt kan je aangeven met wie je de Rouwkubus wilt bespreken. Dat kan met een begeleider zijn, maar bijvoorbeeld ook met een familielid of vriend.

Hoe gebruik je de Rouwkubus?

De kubus kan gebruikt worden in een begeleidingsgesprek maar ook in een teamvergadering. Het kan goed zijn om eerst zelf na te denken over de antwoorden voordat je ze met elkaar bespreekt. In *bijlage 1* kun je een formulier vinden waarop je antwoorden kunt invullen. Je kunt de kanten een voor een bespreken of je kunt de kubus als een dobbelsteen gebruiken. Soms kan het tijdens het gesprek over één kant ineens gaan over een andere kant. De gespreksleider kan dit benoemen en die kant bovenop leggen. Het is belangrijk dat de gespreksleider open vragen stelt en ook doorvraagt.

Door de insteekvakjes kun je de Rouwkubus aanpassen aan de persoon. Je kunt bijvoorbeeld foto's, pictogrammen of tekeningen in de vakjes doen die bij de verschillende kanten passen. Of je kunt het gele kaartje met 'persoon' eruit halen en met een whiteboardstift op het plastic de naam van de persoon schrijven.

Het is goed om het gesprek af te sluiten met de kant 'ondersteuning'. Zo kun je samen bedenken wat iemand nodig heeft. Het antwoord kan ook zijn dat er niets hoeft te gebeuren.

TIPS VOOR HET GEBRUIK

- > **Betrek de cliënt en de familie:** Als het mogelijk is, betrek de cliënt bij het gesprek. De cliënt weet zelf het beste wat hij of zij nodig heeft. Als de cliënt het daarmee eens is, betrek dan ook de familie bij het gesprek met de Rouwkubus. Familieleden hebben vaak waardevolle informatie over de achtergrond van een cliënt. Als een cliënt niet kan meedoen met het gesprek kun je de vragen namens hem of haar invullen.
- > **Stel de gedragsdeskundige op de hoogte:** Het is aan te raden om de gedragsdeskundige op de hoogte te stellen dat je de Rouwkubus gaat gebruiken. De gedragsdeskundige kan vanuit zijn of haar vak advies geven.
- > **Zoek een gespreksleider voor je groepsgesprek:** voor het gebruik van de Rouwkubus in een groepsgesprek is een

gespreksleider met kennis en ervaring op het gebied van rouw en verlies aanbevolen. Hij of zij kan de vragen die er zijn over rouw en verlies beantwoorden en meedenken over de rouwbegeleiding.

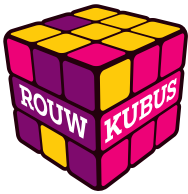
- > **Maak een vervolgspraak:** Als je afspraken maakt over rouwbegeleiding, is het aan te raden om na ongeveer drie maanden (of eerder als dat nodig is) weer een gesprek te plannen. Dan kan opnieuw met de Rouwkubus worden bekeken hoe het gaat en of er acties nodig zijn.
- > **Ideeën of materialen voor de rouwbegeleiding nodig?** Vraag advies aan een geestelijk verzorger of verliescounselor binnen je organisatie. Hij of zij kan meedenken wat je kunt doen en waar je materialen kunt vinden.

Hiernaast vind je per onderwerp hulpvragen voor je gesprek met de Rouwkubus.

Je kunt de hulpvragen ook vooraf delen, bijvoorbeeld wanneer je een teamgesprek hebt met de Rouwkubus. De deelnemers kunnen dan alvast de antwoorden voor zichzelf opschrijven en meenemen naar het teamgesprek. Zie *bijlage 1* voor een invulformulier.

In *bijlage 2* vind je een korte uitleg in eenvoudige taal. Je kunt deze pagina's eventueel ook tijdens je gesprek laten zien.

VRAGEN BIJ DE ROUWKUBUS

PERSOON

Persoon - Wie ben ik?

Hoe omschrijf je jezelf in een paar woorden?
Uit wat voor familie kom je?
Welke verliezen heb je meegemaakt?
Welke mensen zijn belangrijk voor je?
Welke dingen of activiteiten zijn belangrijk voor je?
Wat is je geloof of levensvisie?

GEBEURTENIS

Gebeurtenis – Wat is er gebeurd?

Om wat voor verlies gaat het?
Wat heb je van de gebeurtenis meegemaakt?
Hoe was dat voor jou?
Wat verandert er nu voor jou?
Welke vragen heb je?

GEVOEL

Gevoel – Wat voel ik?

Welke gevoelens heb je: boos, bang, verdrietig, blij of anders?
Op welke manier laat je je gevoel zien?

GEDRAG

Gedrag – Wat doe ik?

Wat is er veranderd in je gedrag?
Hoe ga je met het verlies om?

GEMIS

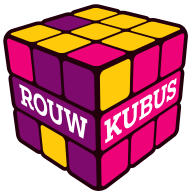
Gemis – Wat mis ik?

Wat ga je nu missen?
Wat betekent het verlies voor je?

ONDER- STEUNING

Ondersteuning – Wat heb ik nodig?

Bij wie kun je terecht?
Op welke manier communiceer je (gesproken taal, gebaren, picto's, foto's, anders...)?
Wat kan je helpen om te begrijpen wat er is gebeurd?
Wat kan je helpen om jouw gevoel te uiten?
Welke activiteit kan je helpen?
Welke dingen maken je leven waardevol?

BIJLAGE 1

VRAGEN BIJ DE ROUWKUBUS – INVULFORMULIER

Schrijf het antwoord op de onderstaande vragen kort op. Als je iets niet weet sla je het over.

Persoon – Wie ben ik?

- Hoe omschrijf je jezelf in een paar woorden?
- Uit wat voor familie kom je?
- Welke verliezen heb je meegemaakt?
- Welke mensen zijn belangrijk voor je?
- Welke dingen of activiteiten zijn belangrijk voor je?
- Wat is je geloof of levensvisie?

Gebeurtenis – Wat is er gebeurd?

- Om wat voor verlies gaat het?
- Wat heb je van de gebeurtenis meegemaakt?
- Hoe was dat voor jou?
- Wat verandert er nu voor jou?
- Welke vragen heb je?

Gevoel – Wat voel ik?

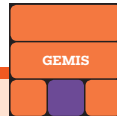
- Welke gevoelens heb je: boos, bang, verdrietig, blij of anders?
- Op welke manier laat je je gevoel zien?

Gedrag – Wat doe ik?

Wat is er veranderd in je gedrag?

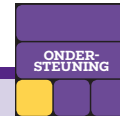
Hoe ga je met het verlies om?

Gemis – Wat mis ik?

Wat ga je nu missen?

Wat betekent het verlies voor je?

Ondersteuning – Wat heb ik nodig?

Bij wie kan je terecht?

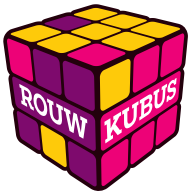
Op welke manier communiceer je (gesproken taal, gebaren, picto's, foto's, anders...)?

Wat kan je helpen om te begrijpen wat er is gebeurd?

Wat kan je helpen om jouw gevoel te uiten?

Welke activiteit kan je helpen?

Welke dingen maken je leven waardevol?

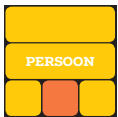

BIJLAGE 2

KORTE UITLEG BIJ DE ROUWKUBUS

Iedereen maakt in zijn leven verlies mee.
Verlies kan komen doordat er iemand dood gaat.
Of doordat je een verhuizing meemaakt.
Verlies kan komen doordat medebewoners of begeleiders weggaan.
Of doordat je ouder wordt en niet meer alles kan.
Of doordat je het gevoel hebt dat je anders bent.
Een reactie van mensen op verlies noemen we rouw.
Rouw kan voor iedereen anders voelen.
Je kunt bijvoorbeeld verdrietig of boos worden.

De Rouwkubus kan helpen om hierover te praten.
Cliënten, familieleden en begeleiders kunnen de Rouwkubus gebruiken.
Je kunt samen nadenken over wat je nodig hebt.
Elke kant van de kubus gaat over een vraag.
Je kunt de kubus als een dobbelsteen gooien.
Of de kanten één voor één bespreken.

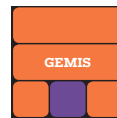
Persoon
Wie ben ik?

Gedrag
Wat doe ik?

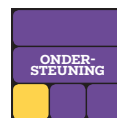
Gebeurtenis
Wat is er gebeurd?

Gemis
Wat mis ik?

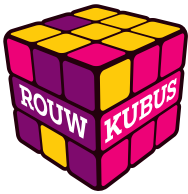

Gevoel
Wat voel ik?

Ondersteuning
Wat heb ik nodig?

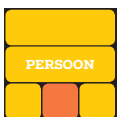
BIJLAGE 3 VOORBEELDEN

MARGA

Marga is een vrouw van 64 jaar met een ernstige meervoudige beperking. Een aantal weken geleden is haar vader plotseling overleden aan een hartstilstand. Zij heeft nu alleen nog een aantal broers en zussen over. Jonne is sinds een jaar de persoonlijk begeleider van Marga en wil haar helpen om het verlies te verwerken. Ze laat foto's afdrucken van Marga's vader en hangt deze op haar kamer. Maar als Marga's oudste zus Wil langs komt, haalt deze alle foto's weer weg. Zij zegt: 'Marga heeft een fotoboek van haar vader in haar kast liggen en dat is voldoende. Foto's aan haar muur maken haar alleen maar overstuur.'

Jonne is boos en geïrriteerd over de houding van Wil. Ze bespreekt dit met haar coördinerend begeleider Rachel. Rachel vraagt aan Jonne hoe zij zelf omgaat met verlies. Jonne vult de vragen bij de Rouwkubus in om hierover na te denken. Ze vertelt aan Rachel dat ze een aantal jaren geleden een miskraam heeft gehad. Dat zij met een speciaal ritueel afscheid heeft genomen van haar kindje en dat het haar helpt om veel over haar verlies te praten. Jonne vindt het belangrijk dat er aandacht besteed wordt aan het verlies van Marga. Ze vindt het heel erg dat Marga's zus Wil dit nu tegenhoudt.

Jonne en Rachel vragen aan de gedragsdeskundige Ruben of hij in een teamvergadering de situatie van Marga wil bespreken. Ruben stelt voor om de Rouwkubus hiervoor te gebruiken en om ook Wil voor de bespreking uit te nodigen. In de bespreking schrijft iedereen zijn/haar ideeën op over elke kant. Daarna wordt de dobbelsteen om de beurt gegooid. Degene die heeft gegooid, vertelt wat hij/zij heeft opgeschreven bij die kant. Anderen kunnen reageren. Samengevat wordt het volgende besproken:

Persoon: Wil vertelt meer over Marga's achtergrond. Marga komt van een boerderij in een klein dorp. Zij ging vroeger met haar familie naar een protestantse kerk. Er werd thuis niet

veel over gevoel gepraat. Een aantal jaar geleden is haar moeder overleden. Als Wil op bezoek kwam gebeurde het soms dat Marga haar hand pakte en naar de kast wees. Marga bladerde dan snel door het album, kreeg tranen in haar ogen en wees naar boven. Daarna sloeg ze het boek dicht alsof ze wilde zeggen: 'Klaar'. Dit leek voor haar genoeg te zijn. Daarom denkt Wil dat het ook nu haar vader is overleden genoeg is om af en toe het fotoboek te bekijken.

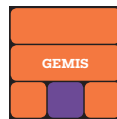
Gebeurtenis: Toen Marga's vader net overleden was, is Marga met haar begeleiders naar het ziekenhuis gegaan. Haar zussen en broers waren daar ook. Marga was toen erg stil voor haar doen. Marga is ook bij de uitvaart geweest en heeft een bloem op de kist gelegd.

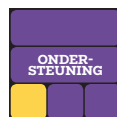
Gevoel: Begeleiders hebben nog geen duidelijke emoties gezien bij Marga. Het is ze alleen opgevallen dat Marga erg stil was toen zij haar vader bezocht in het ziekenhuis. Na de begrafenis lijkt zij precies dezelfde te zijn als voorheen.

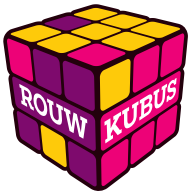
Gedrag: Marga laat geen veranderd gedrag zien.

Gemis: Marga's vader kwam elke donderdagmiddag langs bij Marga. Hij nam haar dan mee om een visje te kopen op de markt. Na afloop maakte Marga altijd een vrolijke indruk. Marga moet dit wekelijkse moment nu missen. Wil denkt dat Marga gelooft dat hun moeder ergens 'boven' is. Of ze dit ook denkt van hun vader weet ze nog niet.

Ondersteuning: Jonne zegt tijdens de bespreking dat ze met het ophangen van foto's in Marga's appartement teveel vanuit zichzelf gedacht heeft. Zij neemt zich voor om de volgende keer beter met de familie te overleggen. Verder biedt Wil aan om twee keer per maand op donderdag een visje met Marga te halen. Voor de andere donderdag gaat Wil één van haar broers die in de buurt woont vragen. Jonne, Ruben en Wil spreken af dat zij tijdens de planbespreking over drie maanden zullen bespreken hoe het met Marga gaat.

BIJLAGE 3 VOORBEELDEN DAGMAR

Dagmar is een vrouw van 33 jaar met een matige verstandelijke beperking. In het verleden heeft zij de diagnose autisme gekregen. Bijna twee jaar geleden is zij naar een instelling verhuisd. Na de verhuizing van Dagmar werd het ouderlijk huis verkocht en is haar moeder in een appartement gaan wonen. De overstap naar de instelling leek het eerste anderhalf jaar prima te gaan. De laatste maanden is Dagmar echter slechter gaan eten en heeft zij regelmatig buien waarbij zij veel moet huilen. Ook kan ze plotseling erg boos worden en met spullen naar begeleiders of medebewoners gooien. Dit gebeurt vooral vlak nadat een familielid op bezoek is geweest.

Meerdere begeleiders worden bang van het agressieve gedrag en staan liever niet meer alleen op de groep. Familieleden van medebewoners hebben hun zorgen geuit over de veiligheid op de groep. Dagmars persoonlijke begeleider Jos heeft aan gedragsdeskundige Hanneke gevraagd of Dagmar rustgevendende medicatie kan krijgen. Hanneke vermoedt dat het hier gaat om rouw en roept de hulp in van verliescounselor Rita in. Samen met Jos denken zij na over Dagmar aan de hand van de Rouwkubus.

Persoon: In Dagmars dossier staat dat zij veel narigheid heeft meegemaakt. Haar vader was alcoholist en het kwam voor dat hij zijn vrouw en kinderen sloeg. Hij verliet het gezin toen Dagmar acht jaar was. Dagmar is een vrouw van weinig woorden die (buiten haar driftbuien om) overal wel tevreden mee lijkt te zijn. Ze kan haar wil goed kenbaar maken door 'ja goed' of 'nee dat wil ik niet' te zeggen. Als begeleiders grapjes maken glimlacht ze.

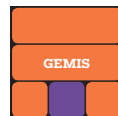
Gebeurtenis: Het eerste anderhalf jaar leek Dagmar geen probleem te hebben met de verhuizing. Nu wordt ze agressief als er een familielid is geweest. Dagmars moeder heeft aan Jos verteld dat zij dit gedrag nooit eerder heeft laten zien. Verliescounselor Rita vraagt of Dagmar sinds haar verhuizing nog is terug geweest bij haar ouderlijk huis. Jos antwoordt van niet. Ook is ze nooit in het appartement van haar moeder geweest, haar moeder komt altijd bij haar op bezoek. Hanneke vraagt zich hardop af of Dagmar boos is dat haar familie haar niet mee 'naar huis' neemt als ze weg gaan.

Gevoel: Dagmar laat boosheid, verdriet en onmacht zien. Hanneke denkt dat er bij Dagmar mogelijk sprake is van een stemmingsstoornis of een onverwerkt trauma door de impact van de gebeurtenissen. Rita denkt dat Dagmar misschien 'gestapeld verlies' heeft: haar emoties komen er extra heftig uit omdat oude verliezen nog onverwerkt zijn.

Gedrag: Dagmar eet slecht, gooit met spullen en heeft huilbuien.

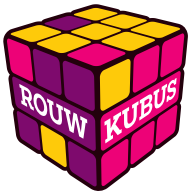

Gemis: Jos, Hanneke en Rita denken dat het missen van haar ouderlijk huis en oude zekerheden een grote impact op Dagmar hebben. Mogelijk denkt Dagmar dat haar moeder nog gewoon in haar ouderlijk huis woont maar dat zij er niet meer mag komen. Dit kan haar een gevoel van onmacht en boosheid geven naar familie.

Ondersteuning: Hanneke gaat met diagnostisch onderzoek kijken of er bij Dagmar sprake is van een stemmingsstoornis of onverwerkt trauma. Vervolgens kijken ze of een bezoek aan de huisarts nodig is om opties voor behandeling te bespreken. Rita gaat Dagmar voorlopig om de week bezoeken. Zij gaat in dit begeleidingstraject aftasten of het Dagmar kan helpen om haar ouderlijk huis en de woning van haar moeder te bezoeken.

Jos gaat met de manager afstemmen hoe de veiligheid van het team en medebewoners kan worden gewaarborgd. Hij gaat ervoor pleiten dat kantoorinstellingen zo worden gepland dat elke begeleider achterwacht heeft. Jos, Hanneke en Rita spreken af dat zij over twee maanden evalueren hoe het met Dagmar en de situatie op de groep gaat.

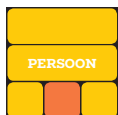

BIJLAGE 3 VOORBEELDEN MUSTAFA

Mustafa is een man van 24 jaar met een lichte verstandelijk beperking. Al sinds zijn vijftiende wil hij maar één ding: huisje, boompje, beestje. Net als zijn oudere zussen. Hij gaat op zijn 18e vanuit zijn ouderlijk huis begeleid op een groep wonen. Hier kan hij aan doelen werken zoals: kleding wassen, huishouden doen, werk vinden. Mustafa is eigenlijk altijd vrolijk, behalve als hij zijn appartement moet schoonmaken. Mustafa zegt dan dat huishouden niet 'zijn ding' is en dat hij het voor deze keer overslaat. Het komt voor dat begeleiders dan zeggen dat als hij op zichzelf wil wonen, hij wel moet laten zien dat hij kan schoonmaken. En dan doet hij het toch.

Op een dag zegt Mustafa tegen zijn persoonlijk begeleider José dat hij er klaar voor is om op zichzelf te gaan wonen. José zegt dat zij dit anders ziet en zegt er voorzichtig bij dat hij altijd wel begeleiding nodig zal hebben. Vanaf dat moment verandert Mustafa's gedrag. Hij blijft op bed liggen, weigert naar zijn werk te gaan of iets aan zijn huishouden te doen. Als zijn begeleiders met hem in contact proberen te komen, dreigt hij ze de deur uit te slaan als ze zich niet met hun eigen zaken bemoeien. José vraagt om raad bij de gedragsdeskundige Greet. Zij legt José uit dat wat zij heeft gezegd, waarschijnlijk het verlies van Mustafa's toekomstdroom betekent.

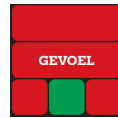
José en Greet stellen vast dat de communicatie naar Mustafa niet goed is geweest: er is gezegd dat hij aan doelen kan werken om zelfstandig te gaan wonen, terwijl het niet waarschijnlijk is dat hij dit kan. Ze vragen zich aan de andere kant af of er misschien dingen zijn uit Mustafa's toekomstdroom die wel werkelijkheid kunnen worden. Ze spreken af dat José met Mustafa in gesprek gaat met behulp van de Rouwkubus. Mustafa komt zijn bed uit omdat hij nieuwsgierig is naar de kubus. Naast de kubus heeft José een set pictogrammen meegenomen die ze uitspreidt op Mustafa's tafel. Mustafa kan per kant van de kubus een pictogram uitkiezen.

Persoon: José vraagt wie Mustafa is en welk plaatje daarbij past. Mustafa komt uit een warm gezin. Hij is moslim en familie is in zijn cultuur erg belangrijk. Hij kiest een pictogram van een gezin en schuift deze in het vak 'persoon'.

Gebeurtenis: José vraagt aan Mustafa wat hij ervan vond toen zij zei dat hij niet zelfstandig kan wonen. Mustafa zegt dat hij haar toen wilde slaan. Ze kiezen een pictogram uit met een persoon die een ander slaat en steekt deze in het vak 'gebeurtenis'.

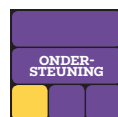
Gevoel: José vraagt wat hij daar bij voelt en legt een aantal pictogrammen met emoties neer. Mustafa pakt een pictogram van een boos gezicht en schuift deze in het vak 'gevoel'.

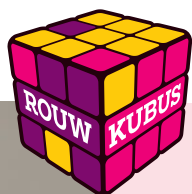
Gedrag: José vraagt wat Mustafa doet als hij zich zo voelt. Mustafa kiest een pictogram van een persoon die ligt te slapen, omdat hij de afgelopen tijd steeds op bed bleef liggen. Hij steekt deze in het vak 'gedrag'.

Gemis: José vraagt wat Mustafa mist. Mustafa kiest een pictogram van een huis. Hij steekt deze in het vak 'gemis'. José vraagt of hij wil vertellen hoe zijn droomhuis er dan uit zou zien. Mustafa vertelt dat hij een eigen voordeurbel zou willen hebben, en een mat met WELKOM erop net als zijn zus Yasmin, dat hij een kattenluik zou hebben omdat hij een kat wil, dat hij een schoonmaker zou inhuren en een vaatwasser zou nemen, dat hij net als zijn zwager een rij dvd's zou nemen en een dvd speler, dat hij een moestuin wil en zelf wil gaan koken zodat zijn familie kan komen eten, en dat hij als hij op zichzelf woont ook eindelijk op zoek kan gaan naar een vriendin...

Ondersteuning: José zegt dat begeleiders dingen niet goed tegen hem hebben gezegd en dat ze het vervelend vindt dat het hem zo heeft geraakt. Dat de begeleiders inderdaad denken dat Mustafa altijd wel wat hulp van anderen nodig heeft. Maar dat ze ook denkt dat er best dingen uit zijn toekomstdroom zijn die ze wel kunnen regelen. Mustafa's gezicht klaart op als ze dit zegt. Ze stelt voor om dit met zijn familie en met collega's te bespreken. Ze spreken af dat ze het er in hun volgende begeleidingsgesprek weer verder over zullen hebben. Ze kiezen samen een pictogram van mensen die rond een tafel zitten en steken deze in het vak 'ondersteuning'.

MEER WETEN?

Op www.amerpoort.nl/rouwenverlies staat meer informatie over de Rouwkubus en waar je deze kunt bestellen. Het team Rouw en Verlies is voor vragen te bereiken via het mailadres: rouwenverlies@amerpoort.nl

Ook als je wijzigingen aanbrengt aan de Rouwkubus of andere verbeteringen hebt voor het gebruik ervan, horen wij het graag. Op die manier kunnen wij de Rouwkubus verder ontwikkelen.

De Rouwkubus is ontwikkeld door het Expertisecentrum van Amerpoort in samenwerking met Sherpa en het Radboudumc.

Fotografie: Ineke Oostveen